

**Ігрові технології на
уроках навчання
грамоти, української
мови та літературного
читання у початкових
класах.**

Дана розробка містить дидактичні ігрові вправи та прийоми, які допоможуть максимально активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів на уроках і водночас сприятимуть підвищенню якості навчання, забезпеченню емоційного благополуччя та психологічного комфорту кожній дитині вже з перших днів навчання у школі.

В процесі проведення уроків з елементами гри реалізуються ідеї співдружності, змагання, самоуправління, виховання відповідальності кожного за результати своєї праці, а основне – інтерес дітей до навчання. Ігрові форми допомагають залучити пасивних учнів до систематичної розумової праці, дають змогу дитині відчути успіх, повірити в свої сили.

Одним із видів інноваційних технологій є ігрові технології. Їх використання на уроках у початковій школі відповідає природним потребам дитини, адже за своєю природою гра — це найвластивіша форма життєдіяльності дітей. У грі за власними правилами діти відчувають себе дійсно вільними і усвідомлюють власне життя як свій вибір. Можна говорити і про те, що гра є специфічною формою прояву активності та саморозвитку дитини. Гра в навчанні — це спосіб зробити серйозну роботу цікавою. Гра розвиває психологічну гнучкість, розкутість, комунікабельність, емоційно-вольовий вплив. Дитина має в грі право на помилку. Вона ж є засобом розвитку дитячої уяви, розвиває пізнавальні здібності, емоційний бік особистості, збагачує словниковий запас.

Гра — іскра, що запалює вогник допитливості, зацікавленості та вимагає концентрації уваги учнів, напруження їх сил. Вона має здатність організувати життя дітей, наповнити його змістом. Ігри — одне з найсильніших виховних засобів у руках суспільства. Саме у грі виявляються і розвиваються різні сторони дитячої особистості, задовольняється багато інтелектуальних та емоційних потреб, складається характер. Використання ігрових прийомів сприяє формуванню творчої індивідуальності. Гра є найприроднішою і найпривабливішою діяльністю для молодших школярів. Завдяки грі у дитини формується здатність виявляти свої особливості, визначати, як вони сприймаються іншими, виникає потреба будувати свою поведінку з урахуванням можливої реакції інших. Акторська гра. Колективні ігри згуртовують дітей, сприяють формуванню дружніх взаємин між ними. У цих іграх дітям необхідно узгоджувати свої дії з діями решти учасників гри, дотримуватись правил, бути справедливими до товаришів. У процесі ігрової діяльності в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються, до активної діяльності залучаються навіть найпасивніші учні. У грі виробляється спритність, витримка, активність. Це школа спілкування дитини. У грі найповніше виявляються індивідуальні особливості, інтелектуальні можливості, нахили, здібності дітей.

Пізнавальні (дидактичні) ігри — це спеціально створені ситуації, що моделюють реальність, з якої учням необхідно знайти вихід. Дидактичні ігри широко використовуються як засіб навчання, виховання і розвитку школярів. У них діти спостерігають, порівнюють, класифікують предмети за певними ознаками, виконують аналіз й синтез, абстрагуються від несуттєвих ознак,

роблять узагальнення. Багато ігор вимагають вміння висловлювати свою думку в зв'язній і зрозумілій формі, використовуючи термінологію.

Дидактичні гри на уроках навчання грамоти, української мови та літературного читання.

Мовленнєвий розвиток є найважливішим аспектом загального психічного розвитку в дитячому віці. Мовленнєва діяльність здійснюється за допомогою мови, що засвоюється дитиною в ході спілкування з оточуючими людьми. Засвоюючи рідну мову, дитина опановує його фонетичним (звуковим), лексичним (словниковим), граматичним ладом.

Мова нерозривно пов'язана з мисленням, вона служить формою існування думки. У міру оволодіння мовою дитина навчається адекватно розуміти мову оточуючих, зв'язно висловлювати свої думки. Мова дає дитині можливість вербалізувати власні почуття і переживання, допомагає здійснювати саморегуляцію і самоконтроль діяльності.

Розвиток мови як засобу спілкування дозволяє дитині адекватно користуватися мовою в різних соціальних ситуаціях, вступати в ефективну взаємодію з дорослими і однолітками. Навчаючись читання та письма, дитина вчиться по-новому - складно, систематично, продумано, будувати і свою усну мову.

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ

«Впіймай звук»

Учитель називає ряд слів. Якщо учень почує потрібний звук, то плескає в долоні. (Слова добираються так, щоб звук був у різних позиціях).

«Назвіть сусідів»

Назвіть сусідів звука (а) в таких словах: басейн, плащ, залізо, упав, комахи, каже, драбина, жайвір, малий, гай...

«Вередливий звук»

Жив собі, був собі звук у словах, завередував і втік. (Наприклад: звук К). Потрібно його спіймати і поставити на місце. (-іт; -аштан; -віти; -рокодил).

«Відлуння»

Учитель називає слова, а діти хором повторюють останній склад. (Наприклад: ромашка –ка, книга – га, ліс – ліс).

«Який склад загубився?»

(Наприклад: дівчин--, хлоп--, ді--, де- -во, со- -ка).

«Магазин»

У першому відділі магазину продаються речі, у назвах яких є м'які приголосні, у другому – тверді приголосні.

«Звук (С)»

Для цієї гри можна брати будь-який звук.

1. У назвах якого взуття є звук (с)? (босоніжки, сандалі, кросівки...)
2. У назвах якого посуду є звук (с)? (сковорода, стакан, салатниця, каструля...)
3. У назвах яких тварин є звук (с)? (собака, лис, лось...)
4. У назвах яких фруктів є звук (с)? (абрикос, слива, апельсин, персик, смородина...)
5. У назвах яких професій є звук (с)? (слюсар, столяр, суддя, касир...)
6. У назвах яких меблів є звук (с)? (стіл, стілець, сервант...)

«Телеграфісти»

Учитель промовляє окремі звуки, а діти складають із них слова. (л-і-т-о; з-о-ш-и-т; -п-і-в-н-и-к).

«Така цікава буква»

Учні пригадують і записують якомога більше слів, до складу яких входять дві однакові букви. (загадка, парасолька. Україна, український. Годинник, корисний. Лелека, посередині...).

«Яке слово заховалось?»

Учитель називає склади, а діти добирають слова за цими складами (лі – літо, лінійка, лікар, лівий...)

«Нові слова»

Замінюючи букви, утвори нові слова (Наприклад: майка-гайка-чайка; дід-рід).
Тік - суд - рев –
Гак - бук - калина –

«Утвори нове слово»

На початку або в кінці слова додати букву, щоб утворилося нове слово.
Луг – плуг; риба – рибак;
Коса – косар; мак – смак.

«Магазин»

У першому відділі магазину продаються речі, у назві яких є приголосні м'які, у другому – тверді приголосні.

«Ланцюжок»

Склади ланцюжок із 10 слів, де кожне наступне слово розпочинається двома буквами попереднього: (Наприклад: тиша – шапка – калина...).

«Переплутанка»

Склади правильно слова і запиши. (Наприклад: ронаво – ворона)
Лібка - еосл - еазць –
Овкв - авод - рооска –

«Схованка»

Які інші слова заховалися в цих словах?

(Наприклад: ялинка – лин; яблуко – лук..).

Клітинка - трактор - ведмідь –

Щедрівка - пиріг - листок –

«Добери склад»

Добери склад, щоб утворилося слово.

Гру –ша кали - воро –

По - сос - коро -

«Чарівні склади»

Місцями поміняй склади

І з них слова нові склади.

Марко – комар банка – кабан

наша – шана лапи –пила

трава –ватра маса –сама

трохи – хитро рама –мара

«Нові слова»

З букв одного слова склади кілька нових слів. (Наприклад: айстри – рис, тир, старий, рий...).

Жайворонок - сінокосарка –

Ластівка - листоноша –

«Дотепник»

ЛО, ПЕД, ВЕ, СИ – це склади.

Швидше слово з них склади! (велосипед)

Матеріал для гри:

ЛИ, КРО, ДИ, КО (крокодили)

РО, ДИ, СМО, НА (смородина)

ЧЕ, КИ, РЕ, ВИ (черевики) і т. д.

«Прочитай слово»

Складання слів (речень) із букв.

М , А , К , О , Л , І , Н , И.

Ліки коліна мілина лимон

Мало лиман лак мак

Ніла Ніл Ліна Колі

«Слова із заданим звуком»

Учитель вимовляє звук, а учні записують слова, до складу яких входить такий звук. (за певний час).

«Звук і буква»

Учитель читає слова, а учні записують їх у три колонки:

1) скільки звуків, стільки й букв;

2) букв більше, ніж звуків;

3) букв менше, ніж звуків.

Матеріал для гри: Дзвінок, дзеркало, бджола, кукурудза, ім'я, яма, їдять, люди, п'ять, сьогодні, армія, щока, пам'ять, шука, в'язка.

«Утвори слово»

Замінити голосні букви в другому стовпчику і утвори нові слова.

Липа – л-па рід – р.д

Слава – сл-ва сон – с-н

«Звуки-букви»

Робота проводиться в парах. Один учень вимовляє звук, другий – називає букву, якою цей звук позначається. (Наприклад: (л) - ел, (р) – ер...)

«Угадай слова»

На дошці зроблено запис : В.Р.С.НЬ, В.Р.ЗН.

- Яких букв не вистачає?

Доберіть відповідні голосні, щоб вийшли слова.

«Збери букет»

Леся та Іванко збирають букет для мами. Але Леся може брати тільки квіти, назви яких починаються з м'яких приголосних. А Іванко – назви яких починаються з твердих приголосних. Допоможіть дітям. Лесі допомагають дівчатка, а Іванкові – хлопчики.

Тюльпан, нарцис, троянда, півонія, айстра, ромашка, лілія...

«Зцілення слів»

Виготовити картки, в яких пропущені апостроф, або буквосполучення йо,ьо. Правильно вставити пропущене.

Вороб—в, га—к, зна—мий, міль—н,
сер—зний, ра—н, Солов—в, чи—му,
га—вий, бо—вий, Мурав—в, зна—мий,
буль—н, с—годні, с—мий, бад—рий,
л—н, тр—х, л—х, д—готь,
ц—го, л—тчик, пен—к, т—хкає,
дз—б, м-ята, п-ять, пір-я,
в-язка, п-ють, бур-ян, здоров-я,
дев-ять, сім-я, подвір-я, солов-ї,
п-явка, в-юн, п-ятірка, м-ясо,
тім-я, м-яч, полум-я, рум-яний.

«Впіймай апостроф»

Учні плескають в долоні, коли чують у слові апостроф.

Дерево з верхів'я сохне.

Шукає на коржі м'якого, а в труді – легкого.

Його тільки той не б'є, хто не хоче.

Спить солов'їним сном.

Тому тяжко, хто зло пам'ятає.

Як до череди гнать, то й п'ятки болять.

«Упіймай рибку»

На макетах рибок написані слова з пропущеними літерами. Щоб піймати рибку, треба правильно вставити пропущені літери.

КІН..., Л...ОН, ОЛЕН..., КАРАС..., ПЕН..., ДЕН..., ОКУН...КИ, ДІДУС..., ДЕН...КИ.

«Хто більше»

1. Діти придумують слова з м'яким знаком в кінці слова (в середині слова).
2. Дібрати слова, в яких букви я, ю, є позначають один звук (І варіант), два звуки (ІІ варіант).

«Твердий – м'який»

Учитель промовляє склад з твердим приголосним, а учні роблять цей склад м'яким. (Н-д: но – ньо, со – соо, ло – лло, до – ддо і т.д.)

«Віднови слово»

Книжковий черв'ячок з'їв літери у словах. Допоможіть їх відновити. На дошці друкованими літерами написані слова.

ЛОС..., ДЕН..., КУЛ...КА, Л...ОН, ПЕН...ОК, ОПЕН...КИ, ПИЛ...НО.

«Де наголос?»

Учням роздаються набори карток. У кожного 15 карток з окремими словами. Розкласти картки на три групи: з наголошеним 1 складом, наголошеним 2 складом і наголошеним 3 складом. Гру можна ускладнити розкладанням карток у кожній колонці за алфавітом.

Матеріал для гри:

1. Галя, весло, огірок, слива, зима, молоко, парта, Семен, санітар, клітка, пенал, сміливий, горобець, Толя, урожай.
2. Заєць, Борис, молоток, чорний, горо, помідор, Петрик, Тара, барабан, вишня, співати, борона, гречка, кишенья, понеділок.

«Раз, два, три»

Вчитель називає слово. Учні, користуючись сигнальними картками (цифрами 1,2,3), вказують номер наголошеного складу.

Матеріал для гри:

1 склад	2 склад	3 склад
ластівка	малина	соловей
дерево	дороги	молоко
золото	солома	молоток
озеро	пшениця	інженер
ножиці	турбота	пилосос
родичі	барвінок	крокодил

«Як правильно?»

Потрібен наголос, малята!

Без нього важко прочитати!

Матеріал для гри:

1. У замку ніхто не жив. Двері замку були на замку.
На горі височів старовинний замок. На дверях висів великий замок.
2. Взимку поля вкриті снігом. Поля любить зиму.
3. На березі пасуться кози. На березі пожовтіло листячко.
5. У книзі сорок сторінок. У сорок скрипучий голос.
6. Рослині потрібне сонячне тепло. Сьогодні вдень дуже тепло.

«Постав слово на місце»

Слово гірка треба правильно вписати в речення. Поясни значення цих слів.
Біля стадіону є снігова Редька дуже

«Правильно наголошуй!»

Учасники гри діляться на дві-три команди. Члени групи по черзі зачитують слова, які роздав учитель на картках без знака наголосу. Неправильне наголошення виправляється. Виграє група, в якій найменше помилок.

Матеріал для гри:

Батьківщина, кропива, предмет, бібліотека, кулінарія, сантиметр.

«Орфографічна скринька»

Правильно записати ненаголошену голосну і дібрати перевірне слово.

Матеріал для гри:

С...ло, з...рно, с...ни, оз...ро, л...сток, с...стра, м...жа, с...чі.

«Подивись у словничок»

Перевір за орфографічним словником правопис поданих слів. Виграє той, хто швидше і без помилок закінчить роботу.

Пш...ниця, к...шеня, кор...дор, орд...н, кр...ниця, с...кретар, абр...кос, к...піти, г...рой, д...ректор, д...ван, ч...ремха.

«Знайди помічника»

До кожного слова лівого стовпчика доберіть слово з правого, яке допоможе правильно вибрати потрібну букву.

Кр...ло	числа
з...мля	зерна
ч...сло	землі
з...рно	крила

«Пищу - сумніваюсь»

Учитель називає слово. Якщо звук (е) чи (и) в корені слова наголошений, діти промовляють слово «пищу», якщо ненаголошений, кажуть слово «сумніваюсь» і добирають перевірне слово. (Стежка, степи, плече, книги, лелека, дитина, чисто, теплий і т.д.)

«З букв одного слова»

На аркушах паперу для кожного учня дається словникове слово з ненаголошеними (е), (и). З букв даного слова за певний час скласти і записати нові слова.

Матеріал для гри:

Велосипед – (село, сипле, осел, довели, депо, поле, воли, оси, пил, весело, плесо...)

Очерет – (рот, тре, оре, то, те...)

«За алфавітом»

Розкласти картки за алфавітом. Учням роздаються набори карток зі словами.

Матеріал для гри:

Вікно, двері, поріг, стеля, підвіконня, стіна, рама, підлога, квартира,

«Алфавітна естафета»

Гра проводиться по рядах. На аркуші паперу учні пишуть по одній букві алфавіту. Якщо наступний гравець помітив помилку, то виправляє її, а свою букву не пише і передає аркуш далі.

«Алфавітний м'ячик»

Учитель кидає м'ячик одному з учнів і називає першу букву алфавіту, учень повертає м'яч учителю, вимовляючи наступну букву і т.д.

«Алфавітний ланцюжок»

Учні стають у коло і по черзі називають за алфавітом слова – назви тварин. Якщо на якусь букву не можуть придумати відповідного слова, то називають лише букву.

«Хто? Що?»

Гравці одночасно починають і пишуть протягом умовленого часу (2-5 хв) слова, що відповідають на питання ЩО? (назви предметів у класі, назви меблів чи одягу, посуду, тощо) Таке ж завдання дається і на слова, що відповідають на питання ХТО?

«Продовж ряд слів»

Учитель називає декілька слів, а діти слухають і визначають перший склад і додають слова з тим же початком.

Наприклад: морозиво –молоко –молоток –мова...

Село – семеро – серединка – серп...

Завод – заметіль – заєць – забава...

«Відгадай слово - 1»

Відгадати слово за характеристикою. Учитель читає характеристику слова.

Учень, що назве слово, написане на картці, одержує її. Якщо назве слово, що відповідає даній характеристиці, а в учителя немає картки з таким словом, то учневі видається чиста картка. Переможцем стає той, хто на закінчення гри має найбільше карток.

Матеріал для гри:

Буква «я» на початку слова. Слово відповідає на питання ЩО?. У ньому два склади. (Наприклад: явір, яма, ясен, ятір, якір, ясла, язик...)

«Відгадай слово - 2»

Можна написати квадратики по кількості букв у слові і вгадувати по буквах.

а) 8 букв це слово має.

Хто це слово відгадає?

Я вам трохи підкажу.

Що це слово означає,

Коротенько розкажу:

Це ім'я відомого борця за мир.

(Леопольд – герой мультфільму)

Є в домі кожному, практична,

І має провід електричний.(Холодильник)

б) 11 букв у слові.

Хто сказати нам готовий,

Що це? Я вам підкажу:

Що це слово означає,

Коротенько розкажу:

Це річ не золота й не срібна,

Та дорога і всім потрібна,

«Ланцюжок»

Утворити ланцюжки до слів, дописуючи до останнього складу поданого слова ще один або кілька складів, щоб утворилося нове слово. Гра може бути командною. Виграв той, у кого довший ланцюжок.

Наприклад, вихідне слово «коса»

(Косаловитишафарамашинадіялінкалина...)

«Весела сімейка»

Правильно назвати тварин, та їх дитинчат:

Мама – лисиця, корова...

Тато – лис, бик...

«Кому що потрібно?»

Учитель називає професію, а діти називають необхідні для роботи предмети:

Лікар – халат, ліки, термометр...

Вчитель – книги, зошити, ручки, олівці...

Гри-вправа «Чарівний мішечок»

Набір предметів у мішечку, звичайно, не випадковий. Він щоразу змінюється залежно від мети навчання: це можуть бути іграшки, в назвах яких є літери, склади, які зараз вивчаються, дрібні речі, які треба описати, тощо.

Гра «Веселий м'ячик»

(вчитель називає звуки, учень їх зливає чи навпаки).

Гра «Додай склад»

(вчитель називає склад, учні додають свій, щоб утворити слово).

Гра «Заміни звук»

(вчитель називає слово, учні змінюють 1 звук так, щоб утворилось нове слово: злива - слива).

Гра «Переставлянка»

(переставити звуки чи склади, щоб утворити слово).

Гра «Ремонт»

(додати голосні, щоб утворити слово, слв, брбн: слово, барабан).

Гра «Склади слово»

(вчитель читає 3 слова, учні називають перший склад в 1 слові, другий в 2 слові, третій в 3 слові та утворюють нове слово: вухо, калина, спідниця – вулиця; або беруться тільки перші склади і утворюється нове слово: вік-но,то-бі, ри-ба, на-ді-я - вікторина).

Гра «Вгадай слово»

(вчитель називає ланцюжок звуків, учні називають слово)

На уроках письма цікавими будуть не просто диктанти, а ігрові - малюнкові, загадкові та ребусні диктанти.

«Додаткові слово»

Ведучий називає частина слова (кни ...) і кидає м'яч. Дитина повинна зловити м'яч і доповнити слово (... га). У ролі ведучого дитина і дорослий можуть виступати по черзі.

«Хто складе більше слів?»

Скласти з запропонованого набору букв як можна більше слів: а, к, с, о, і, м, р, т м, ш, а, н, і, и, г, р, д. Назвати слова, протилежні за значенням:

Тонкий, гострий, чистий, гучний, низький, здоровий, перемога - і т.п.

«Хто більше вигдав?»

Підбирається кілька предметних картинок. Дитині пропонується знайти риму до назв зображених на них предметів. Рими можна підбирати і до слів, не супроводжуючи їх показом відповідних картинок.

Огірок - молодець. Заєць - палець. Окуляри - значки. Квітка - хустку. І т.д.

«Перевернуті слова»

Дитині пропонується набір слів, в яких літери переплутані місцями. Необхідно відновити нормальний порядок слів.

Приклад: МАІЗ - ЗИМА.

У складних випадках літери, які є в остаточному варіанті першими, підкреслюються.

Приклад: НЯНААВ - ванна.

«3 складів - слова»

Із попередньо відібраних слів формується кілька блоків складів. Дитині пропонується скласти з них певну кількість слів, використовуючи кожен склад тільки по одному разу. Склади три слова, в кожному з яких по 2 склади, з таких частин: ван, вер, ко, ма, ді, ра.

(Відповідь: ра-ма, ко-вер, ді-ван).

Складіть 3 двоскладових слова із складів: ша, ка, ка, ру, ка, ре.

Складіть 2 слова, в кожному з яких по 3 складу, з таких складів: ро, ло, мо, до, до, га.

«З'єднати половинки слів»

Це завдання складається таким чином: слова діляться на дві частини (ГА-ЗЕТА, ПИЛО-СОС і т.д.). Потім перші половинки записуються в роздріб в лівий стовпчик, а другі - в правий. Дитині пропонується поєднати ці половинки між собою так, щоб вийшли цілі слова.

«Скласти слова по конструкції»

Пропонуються різні варіанти конструкцій, відповідно до яких необхідно підібрати слова.

а) Скласти 6 слів, у яких перші дві літери СВ, а кількість інших не обмежена. Наприклад: свобода, Світлана і т.д.

б) За 3 хв. написати як можна більше слів, що складаються з 3-х букв.

в) Скласти якомога більше слів (іменників) з букв, що утворюють якесь слово. Наприклад: ФОТОГРАФІЯ - риф, тир, гора, торг, грот, тяга, граф і т.д.

Додавати інші літери забороняється!

г) Пропонується слово: стіл, кіт, будинок і ін. Необхідно в можливо короткий час підшукати до нього якомога більше спільнокореневих слів. Наприклад: Будинок-будиночок, будівництво; дім, домовик, домовнічать, домашній, домовня, домовитий та ін.

д) До більш складних ігор відноситься складання паліндромів. Паліндроми - це слова або цілі речення, які однаково читаються як зліва направо, так і справа наліво: Пилип, козак, наган, Кароліна. А троянда впала на лапу Азора.

Гра «Лото».

Кожен учень має картку, розкреслену на шість клітинок. У кожній клітинці різні слова. Ведучий - має набір коренів слів, які оголошуються послідовно всім гравцям. Діти аналізують оголошений корінь слова, виділяють в кожному слові на власній картці корені слів і, якщо співпадають корені, слово закривається. Виграє той, хто найперший закрийє слова.

Гра «Заверши речення»

Дітям пропонують переписати речення і доповнити їх словом із протилежним значенням.

- У лісі ростуть дерева товсті й....

- Річки бувають глибокі й...

- Улітку дні довгі, а взимку....

- Діти оцінюють свою роботу, враховуючи каліграфію.

Гра «Склади речення»

На дошці написано частини речень. Школярі читають спочатку ліву, а потім праву частини, з'ясовують, як доповнити ліву частину, щоб вийшло речення.

Гра «Утвори слово»

Від поданих слів утворіть нові слова з апострофом.

Дерево — дерев'яний; солома —...;

трава —...;
голуб —...;

горобець — гороб'ята;
ластівка —

Гра «Віднови слово»

На дошці написані слова з пропущеними літерами:

лос_, пен_, тін_, пал_то, пал_ма.

Записати в зошит відновлені слова.

Гра «Засели будиночки — роди»

Для цієї гри виготовляються 3 будиночки з прорізами: чоловічий рід, жіночий рід і середній рід. Клас поділяється на 3 команди (3 ряди). Кожна команда отримує свій будиночок — рід. На столі у вчителя картки із надрукованими словами. Будиночки прикріплені до дошки. Учні по черзі підходять до столу, вибирають картку зі словом і заселяють у будиночок. Перемагає той ряд, який швидше заселить свій будиночок.

Слова: картина, кінь, село, дівчинка, море, хлопчик, поле, небо, книга, дім.

«Знайди букву»

Роздається друкований текст. За командою вчителя треба знайти та підкреслити задану букву. Після кількох тренувань кількість букв для підкреслення збільшувати до 2, 3, 4. (Знайди і підкресли в кожному слові букву Р і т.д.)

«Запам'ятай слова»

Вчитель зачитує 10-12 слів, не пов'язаних за змістом. Дитина повинна їх запам'ятати та відтворити.

«Асоціації»

Вчитель називає 10-15 слів повільно. Діти повинні кожне почуте слово позначити якимось знаком, щоб потім глянувши на нього пригадати його.

«Що змінилось?»

Вчитель виставляє таблички із словами. За 1 хвилину учні мають запам'ятати порядок їх розміщення. Вчитель міняє місцями таблички, а діти повинні вказати, що змінилось.

«Продовж ряд»

Називається ряд слів, який потрібно продовжити.

(Айстра, пролісок, тюльпан... Собака, корова, кіт,...)

Різновид цієї гри:

«Одним словом» (шафа, стілець, ліжка -...)

«Що зайве?»

Пропонується словесний ряд. Необхідно назвати зайве і довести чому.

(Місто, містечко, місток, місцевий)

«Що спільне?»

Дається 2-3 слова, серед яких треба вказати схожість (метелик і літак, сонце і сонячний).

«Фотографія»

Показуємо дитині набір букв (починати з трьох) протягом 1 хвилини. Потім дитина має відтворити побачене. Далі збільшуємо кількість букв.

«Що ти бачив?»

Демонструється малюнок протягом 1 хвилини, а учні стараються запам'ятати якомога більше. Коли малюнок прибирається з поля зору дитини, вчитель ставить запитання за малюнком, на які учні мають відповісти.

«Злови слово»

Читається текст, із якого треба вибрати слова на задану тему і плеснути в долоні.

«За складом – слово»

Пропонується склад. Діти придумують слова із цим складом. Переможе той ряд, на якому придумано найбільше слів.

«Лото»

Із розкиданих складів(слів) зібрати слова (речення).

«Не помились»

Гра на розпізнавання звуків (голосних – приголосних, твердих - м'яких), частин мови, роду, відмінка, числа іменників. Називаються слова, а діти повинні сигналізувати картками або фішками.

«Виростимо речення»

Дається одне слово, діти добавляють до нього по одному слову так, щоб вийшло поширене речення.

Аналогічно можна проводити гру на скорочення речення.

«Утвори нове слово»

а) В запропонованих словах замінити одну букву так, щоб вийшло нове слово:

Даша (Маша, каша, Саша, наша...)

б)перестав букви, щоб утворилось нове слово: село (осел), лісок (сокіл), ручка (курча)...

в) поміняй місцями склади, щоб утворилось нове слово: банка - кабан, сосна – насос, нора – рано, рама – мара...

г) Додай до слова суфікс (префікс), щоб утворилось нове слово.

«Полий квіти»

На краплинках написані відмінки (можна роди, числа, дієвідміни, особи). Діти повинні з'єднати краплинку з відповідною квіткою.

«Добери риму »

Листок - молоток, колобок....

Оса – коса, роса ...

«Два – один»

Утворювати складні іменники з двох простих
Небо і схил – небосхил;
Ліс і смуга – лісосмуга;
Птах і ферма – птахоферма;

«Навпаки»

(Підібрати антоніми до даних слів)
Низький – високий;
Холод – тепло.

«Такий самий»

(Підібрати синоніми до заданих слів)
Дім – хата, приміщення, будинок...
Штани – шорти, брюки, джинси...

«Великий – малий»

(Підбір пестливих слів)
Тато – таточко;
Кіт – котик;
Дитина – дитиночка.

«Знавець слів»

За певний проміжок часу назвати якнайбільше слів із заданої теми (іменники чоловічого роду, дієслова). За кожне слово – фішка. Переможець той, хто набере найбільшу кількість фішок.

«Є, було чи буде»

Гра на засвоєння часу дієслова. Вчитель називає дієслова, діти визначають, коли відбувається дія.

«Добери предмет»

Навчає - грає - Лікує – співає –
Пече – гуде – Малює – пиляє –

“Мовчанка”

На набірному полотні надруковано склад, а учні мають додати ще такі склади, щоб утворилось певне слово. Виграє той, хто складе більше слів.

“Ніч-день”

Учні вголос чи самотійно читають слова з дошки. Потім по команді вчителя “ніч”, діти закривають очі. У цей час вчитель змінює слово. По команді “День”, діти читають нове слово. Кажуть, що в ньому змінилося порівняно з попереднім.

Слова для гри: голова (голови), рак (лак), голуб (голуби), голос (колос), рана (рама).

“Чарівні клітинки”

Всі учні одержують аркуші паперу з накресленими клітинками. У клітинки учні вставляють букви, щоб вийшли слова. Виграє той, хто першим правильно складе потрібні слова.

«Звільни слово»

Злий чаклун зачаровує слова у своєму замку. Щоб їх звільнити треба зробити звуковий аналіз слова в той час, поки немає чаклуна.

«Шторм»

Після бурі на морі розсипались слова (показуємо). Їх слід вставити в текст.

«Це-я»

Учасники гри обирають будь - який предмет, розглядають і «перевтілюються» в нього. Через 1 хвилину розповідають про цей предмет від 1 особи.

«Який звук загубився?»

Вчитель називає слово без одного звука та демонструє малюнок із зображенням цього предмета (далі без малюнка). Діти називають пропущений звук.

«Естафета»

Вчитель називає слово, а діти продовжують ланцюжок слів, починаючи нове слово із останнього звука попереднього. (Мак –каша -абрикос- сон -намисто-...)

«Змійка»

Кожний член групи по черзі виходить до дошки, записує по одному словниковому слову і підкреслює орфограму в ньому.

«Букви-близнюки».

Школярі пригадують і записують якомога більше слів, до складу яких входять дві однакові букви.

(дідусь, сосна, парасолька, Україна, молоко...)

«Відшукай помилку».

Кожна група дітей отримує набір карток словникових слів. Потрібно відшукати помилки в цих словах.

«Покажи»

За допомогою сигнальних карток (цифри 1, 2, 3) вказати наголошений склад у прочитаному вчителем словниковому слові або кількість складів.

«Хто більше?»

(Робота в малих групах) Школярі змагаються, яка група більше пригадає словникових слів із даної теми.

«Ігри Діда-Буквоїда»

(робота в малих групах) Діти намагаються відгадати словникове слово за

приголосними (голосними, першим або останнім складом).
К..м..б..й..н..р – комбайнер, ..о..и..о..- горизонт.

«Вилучіть зайву літеру».

Дітям пропонуються словникові слова з помилками, учень повинен знайти помилку, користуючись орфографічним словником. (Вурлиця — вулиця, зайєць — заєць, килдим — килим)

«Аукціон».

Учитель пропонує назвати слова, що починаються, наприклад, складом «за» — загадка, завдання, заєць. Виграє той, хто називає останнє слово.

«Чарівник».

Учні — чарівники. Треба «оживити» предмети — утворити від іменника, який відповідає на питання «що?» спільнокореневе слово — іменник, який відповідає на питання «хто?».

(Банк — банкір, бібліотека — бібліотекар, Київ — киянин)

«Хто (що) заховалося?»

На дошці висять малюнки предметів зворотною стороною до дітей. На зворотній стороні записано кілька ознак предмета, який «заховався». За даними ознаками слід розпізнати предмет.

(Хижий, маленький, сірий, безхвостий, колючий... (їжак). Легкий, дерев'яний, кольоровий... (олівець).

«Редактор»

Учитель записує на дошці неправильно побудоване речення. Діти самостійно редагують вирази, записують у зошит правильні.

«Пошук».

За текстом-підказкою, що надається учням, потрібно вставити пропущені букви в слова, що знаходяться на контрольному аркуші у кожного учня (прислівники, числівники та ін..)

В.... і, лі.... ч, н... д, в.... у (вранці, ліворуч, назад, вгору)

«Впізнай мене».

Учні добирають до запропонованих слів відповідне за змістом словникове слово:

розумний... (директор),

новий... (комп'ютер),

смачна... (кукурудза).

“Угадай”.

Вчитель називає іменники (прикметники, дієслова...) Діти за допомогою сигнальних карток показують рід (число, відмінок...)

“Хто швидше?”.

Учні одночасно починають і пишуть протягом умовного часу слова, що

відповідають на питання що? (назви предметів у класній кімнаті або назви меблів чи одягу). Скільки слів запише учень - стільки дістає очок. Віднімається очок за допущені помилки.

“Іменники на одну букву”.

Учитель пропонує на певну букву зібрати і записати іменники, що відповідають на питання що? (або на питання хто?). наприклад, на букву р (рука, редиска, річка, реп'ях, рівень, рослина).

«Хто це? Що це?»

На дошці записані слова: слон, вовк, лисиця, клен, осика, береза, лев, горобина, дуб. Діти повинні розділити слова на 2 групи (тварини, рослини)

“Впізнай слово”.

На картках написано по декілька словникових слів. Учитель розкриває зміст певного слова, а учні повинні знайти його на картках та закрити.

Для вчителя: 1. Скляний ящик з водою для риб. (Акваріум). 2. Жуйна тварина з одним чи двома горбами. (Верблюд). 3. Колекція засушених рослин. (Гербарій).

“Один - багато”.

На дошці записуються слова або промовляються вчителем. Діти ділять їх на 2 колонки та записують в зошити за зразком:

Один	Багато
Горобець	Горобці

“Наше слово”.

Учні поділяються на три групи: чоловічий, жіночий та середній (частини мови). Учитель промовляє іменники. Група, плескає у долоні, якщо названий іменник відповідає її роду.

“Заборонені слова”.

Учитель диктує речення. Речення, в яких є заборонені слова, писати не можна (займенники, числівники і т. д.). Виграє той, хто правильно виконає завдання.

«Утвори ознаку»

Дуб (дубовий, дубова, дубове); холод (холодний, холодна, холодне); сонце (сонячний, сонячна, сонячне).

“Що робити?”.

Учитель називає слово, яке відповідає на питання хто?, учні самостійно добирають і записують слова, які відповідають на питання що робити? і т.д. Скільки слів запише учень, стільки дістає очок.

“Це наш час”.

Учні поділяються на три групи: теперішній, минулий, майбутній час. Учитель промовляє слово. Групи повинні впізнати слово і підняти руку, якщо слово належить до їхньої групи. Коли у реченні є дієслова двох часів, то руки піднімають обидві групи. Виграє та група, учні якої найменше помилок.

“Дивись, не помились”

Вчитель називає дієслова, учні на пальцях показують до якої дієвідміни належать ці слова. Виграє той, хто найменше помиляється.

“Спіймай іменник”.

Учитель проказує речення. Учні, почувши іменник, плескають у долоні.

«Добери прийменник».

Усі одержують картки, на яких написано слова, а також набір прийменників. До кожного слова, треба добрати та поставити відповідні прийменники.
(до) школи, (у) лузі, (на) дереві...

«Хто це робить?»

Літає..., плаває..., лікує..., співає..., дзижчить...

«Займи позицію»

Вчитель ставить запитання, на яке надається декілька варіантів відповідей. Учні повинні підійти до тієї, яку вважають правильною.

«Прес»

Працюють одночасно три пари. Кожній необхідно відповісти на поставлене питання за зразком:

1 пара - « я вважаю, що ...»

2 пара - «...тому, що...»

3 пара - «...наприклад...»

Кінцеве міркування: Я вважаю, що ці члени речення є однорідними, тому що вони відповідають на одне й те саме запитання і відносяться до одного й того ж слова.

«Мікрофон»

За допомогою мікрофона діти висловлюють свої думки із запропонованого питання.

«Я знаю»

Вчитель починає речення « Я знаю, що іменники відповідають на питання...», а учні повинні його закінчити.

«Мозковий штурм»

Учні дають швидко відповіді на різні питання вчителя з даної теми.

«Наповни скарбницю»

Назвати якомога більше дієслів, іменників, прикметників.

«Новосілля»

Розподілити букви (слова) в « будиночки» згідно завдання. Наприклад, іменники в однині та множині і т.д.

«Підбери слово»

Називаю склади, а діти добирають за ними слова: МА – мама, малина, мак, машина, Марія...

«Складання пропозицій»

Ця гра розвиває здатність швидко встановлювати різноманітні, іноді зовсім несподівані зв'язки між звичними предметами, творчо створювати нові цілісні образи з окремих розрізнених елементів. Беруться навмання три слова, не пов'язаних за змістом, наприклад «озеро», «олівець» і «ведмідь». Треба скласти якомога більше пропозицій, які обов'язково включали б в себе ці три слова (можна міняти їх відмінок і використовувати інші слова). Відповіді можуть бути банальними («Ведмідь упустив в озеро олівець»), складними, з виходом за межі ситуації, позначеної трьома вихідними словами, і введенням нових об'єктів («Хлопчик взяв олівець і намалював ведмедя, що купається в озері»), і творчими, що включають ці предмети в нестандартні зв'язку («Хлопчик, тонкий, як олівець, стояв біля озера, яке ревло, як ведмідь»).

«Виключення зайвого»

Беруться будь-які три слова, наприклад, «собака», «помідор», «сонце». Треба залишити тільки ті слова, які позначають у чомусь подібні предмети, а одне слово, «зайве», що не володіє цим загальною ознакою, виключити. Слід знайти якомога більше варіантів виключення зайвого слова, а головне - більше ознак, що об'єднує кожен пару, що залишилася слів і не властивих забороненому. Зайвому. Не ігноруючи варіантами, які відразу ж напрошуються (виключити «собаку», а «помідор» і «сонце» залишити, тому що вони круглі), бажано пошукати нестандартні і в той же час дуже влучні рішення. Перемагає той, у кого відповідей більше. Ця гра розвиває здатність не тільки встановлювати несподівані зв'язки між розрізненими явищами, але легко переходити від одних зв'язків до інших, не зациклюючись на них. Гра вчить також одночасно утримувати в полі мислення відразу кілька предметів і порівнювати їх між собою. Важливо, що гра формує установку на те, що можливі абсолютно різні способи об'єднання і розчленування певної групи предметів, і тому не варто обмежуватися одним-єдиним «правильним» рішенням, а треба шукати ціле їх безліч.

«Пошук аналогів»

Називається який-небудь предмет або явище, наприклад «вертоліт». Необхідно написати якомога більше його аналогів, тобто інших предметів, схожих з ним по різних істотним ознаками. Слід також систематизувати ці аналоги за групами в залежності від того, з урахуванням якої властивості заданого предмета вони підбиралися. Наприклад, в даному випадку можуть бути названі «птахи», «метелик» (літають і сідають); «автобус», «поїзд» (транспортні засоби); «штопор» (важливі деталі обертаються) і ін. Перемагає той, хто назвав найбільшу кількість груп аналогів. Ця гра вчить виділяти у предметі найрізноманітніші властивості й оперувати в окремо з кожним із них, формує здатність класифікувати явища за їх ознаками.

«Завершення розповіді»

Дітям пропонується початок будь-якого оповідання. Наприклад: «Був ясний сонячний день. По вулиці йшла дівчинка і вела на повідку смішного цуценя. Раптом звідки не візьмись ...». Необхідно придумати продовження і закінчення розповіді. Час роботи - 10 хв. Розповідь можна оцінити за такими критеріями: - закінченість оповідання; - яскравість і оригінальність образів; - незвичайність повороту і сюжету; - несподіванка кінцівки.

«Складання розповіді з використанням окремих слів»

Дітям пропонуються окремі слова. Наприклад: а) дівчинка, дерево, птах, б) ключ, капелюх, човен, сторож, кабінет, дорога, дощ. Потрібно скласти зв'язну розповідь, використовуючи ці слова.

«Казкова граматика»

Пропонується дітям у віршованому вигляді, а її ключові частини подані у формі лічилок:

Книжка, дошка, кабінет,

Печиво, повидло, мед,

Чоботи, штани, кашкет,

Знайте, діти, наперед

Кожен з них – це є предмет.

Що це? – Вареник.

Хто це? – Письменник.

Поверне предметам їх назви іменник.

«Альпіністи»

Робота в групах. Один і той же уривок читає кожна група. Першими долають «вершину гори» ті, хто найшвидше прочитають і дадуть відповіді на питання.

«Рукавичка»

Робота в групах. Учні самі формують «рукавички» по 4-5 чоловік. Оля обирає Сашка, Сашко – Оксанку, Оксанка – Даринку, Даринка – Максима. Види робіт різноманітні : дібрати до тексту прямі та непрямі питання, створити практичний словник, скласти пан, поділити текст на частини та інше.

«М'ячик»

Вчитель викликає учня читати текст (уривок, абзац, речення), учень читає і далі передає «м'яч» кому бажає. «М'ячик» крокує класом, залучає до читання всіх учнів. «Віконце» Вирізане з картону невеличке віконце учні кладуть на сторінку з текстом і швидко читають написане у «віконці», потім «віконечко» можна переставляти, або затуляти одну половинку і здогадуватись, які слова закриті.

«Зоопарк»

Робота в групах. Читання із звуконаслідуванням різних тварин. Один і той же вірш, уривок з оповідання читають «їжачки», «козенята», «курчата» та інші.

«Підйомний кран»

Перед початком гри необхідно пояснити учням, як працює підйомний кран; зачепить вантаж, а потім піднімає. Один учень читає слово, а весь клас продовжує рядок.

«Акула»

Вчитель навмисно не дочитує слова в реченні, ніби їх проковтнула «акула». Учні відшуковують і читають речення правильно.

«Хлопчики – дівчатка»

Читають хлопчики.

Читають дівчата.

Читають чорняві хлопчики.

Читають біляві дівчата .

«Зайчик»

Учень читає текст «перестрибуючи» через одне слово. Клас слідкує. «Мисливець» називає пропущені слова.

«Дощик»

Учитель

Пішов маленький дощик

Дощик сильніший

Злива

Дощик затихає

Дощик накрапає

Дощик перестав

Учні

Читають тихо

Читають голосніше

Читають дуже голосно

Читають тихіше

Читають зовсім тихо

Читають мовчки

Гра «Хвилі»

Ця гра схожа на попередню, але дещо відрізняється. Обираємо ведучого, який задає «тон і темп» гри. Текст читається так, як хвиля прибивається до берега і відходить від нього: тихо — голосніше — голосно — тихіше — тихо — голосніше і т. д.

«Луна»

1) Вчитель читає голосно. Діти те ж саме читають тихіше.

2) Перша пара читає голосно, друга тихіше, третя ще тихіше і т.д.

Гра «Незнайко»

Один учень читає, а інший — виправляє допущені помилки.

Гра «Вовк і заєць».

Один учень починає читати текст, другий — вступає після того, як перший дійде до крапки й намагається його наздогнати.

Гра «Ми віримо і не віримо»

Учитель читає речення з тексту, зробивши помилку в слові. Діти знаходять це речення, говорять: «Ми віримо» або «Ми не віримо» і читають це речення.

Гра «Інтерв'ю»

Тема інтерв'ю може бути різною, учні — кореспонденти і респонденти. По закінченні часу на обговорення кожна пара представляє результати роботи, обмінюються своїми ідеями та аргументами з усім класом.

Гра «Земля — небо»

За командою «Земля» діти нахиляються до книжки і читають текст. За командою «Небо» — піднімають голівки вгору, прибираючи вказівки від тексту. Знову — «Земля» — учні очима знаходять, де вони завершили читати.

Гра «Бджілки»

Напівголосне читання учнями тексту, кожен — у своєму темпі.

Гра «Рибки»

Мовчазне читання учнями тексту, кожен — у своєму темпі, при цьому діти можуть ворухити губами.

Гра «Губи на замку»

Те саме мовчазне читання, але ворухити губами заборонено.

Гра «Засічка — кидок»

За командою «Кидок» усі діти починають читати напівголосно текст. За командою «Засічка» — зупиняються й олівцем відмічають останнє прочитане ними слово. Цей самий текст таким же чином читають ще раз (але не більше трьох разів). При повторному читанні діти переконуються, що прочитали більший обсяг — «засічка» поставлена вже далі. Це доводить їм необхідність багаторазового читання тексту, адже з кожним разом результати поліпшуються.

Гра «Відшукай речення за початком»

Учитель читає речення, зупиняючись, учні знаходять і дочитують його.

Гра «Знайди помилку»

Учитель читає вірш, припускаючись помилок. учні уважно слухають і виправляють.

Гра «Сніжинка»

Залежно від пори року («Квіточка», «Листочок») читає той учень, на парту якого впала сніжинка (квіточка, листочок).

Гра «Не перерви ланцюжок»

Діти одне за одним читають по одному реченню (можна по одному слову, строфі) текст. Усі мають слідувати, щоб ланцюжок не перервався.

Гра «Хто краще?»

Конкурсне читання вірша, оповідання. Читання у парах.

Гра «Буксир»

Створюється пара з «сильнішого» учня і «слабшого». «Сильніший» учень

«веде» у читанні, а «слабший» — намагається досягти темпу читання «сильнішого» учня.

Гра «Котик і Мишка»

Ця гра дуже ефективна під час роботи над удосконаленням навичок швидкого читання. Першою починає читати «Мишка». Коли вона прочитає декілька слів або 1 речення, починає читати «Котик». Він намагається наздогнати «Мишку». Гра припиняється, коли обидва учні читають одне й те ж.

Гра «Лото»

Клас поділяється на 4 команди. Кожна команда отримує однакові картки. Перша група карток містить прізвища авторів, друга група карток — назви творів, третя — фрагменти з творів. Завдання: вибрати із загальної кількості карток ті, що стосуються одного автора. Перемагає команда, яка швидше і правильніше виконає завдання.

Гра «Спринт»

Незнайомий текст переглянути очима. Пальчики поставити на початок рядка і рухати ними до кінця тексту вертикально.

Гра «Розвідка»

На дошці записані складні або незрозумілі слова. Після опрацювання цих слів знайти їх в тексті.

Гра «Фініш»

Дочитати до визначеного слова якомога швидше.

Гра «Обличчям до обличчя»

Переказ змісту тексту (учні повертаються один до одного у парі).

Гра «Чарівна лотерея»

Для проведення гри клас поділяється на 4 команди. Кожна команда отримує однакові картки, на яких записані ключові слова з певного твору. Завдання: швидко прочитати слова, визначити назву твору та автора слів. Перемагає команда, яка швидше і правильніше виконає завдання. бились поживились розумні а дурні («Дурні бились, а розумні поживились». Слова належать курці.)

Гра «Шифрувальники»

Для проведення гри клас поділяємо на 2 команди. Кожна команда отримує картку з однаковим завданням. Завдання: у кожному рядку знайти «зайву» літеру. Скласти всі «зайві» літери з кожного рядка і прочитати назву твору. Вказати автора твору. Перемагає та команда, яка швидше і правильніше виконає завдання.

ОООООООООЯОООООООООО
ВВВВВВВВВВВВВВВВВВВВВВ
ИИИИЛИИИИИИИИИИИИИИИИ
ДУДДДДДДДДДДДДДДДДДДДД

TTTTKTTTTTTTTTTTTTTTTTTTTTTTT
Aoooooooooooooooooooooooooooo

«Відгадай»
(вибіркове читання).

«Хвиля»
(починають читати у довільному темпі вголос, поступово збільшують силу голосу, доходять до вершини і починають зменшувати);

Гра «Схожі хвостики»
(мишка – кішка, Гришка, книжка, доріжка ...);
прийомом «Віднови вірші на основі рим»;
ігрова вправа «Відгадай риму».

З метою закріплення вивченого матеріалу на уроках можна застосовувати:
гру **«Фантазери»** (Про що може мріяти здорова людина);
гру-пантоміму **«Без слів»** (Розказати, чим найбільше ви любите займатися у своєму куточку відпочинку);
гру **«Вгадай страву за описом»**, яку учні виконують в парах;
гру-подорож по річці Охайність.

Ігри екологічного спрямування (**«Якби я був...»**, **«Склади розповідь»**, **«Допитлива ворона»**) дають дітям можливість зрозуміти, що нерозумне втручання в природу може викликати істотні зміни як всередині самої екосистеми, так і за її межами.